

»MARIBORSKI TEDEN« – SEJEMSKO OGLEDALO RAZVOJA MARIBORSKEGA GOSPODARSTVA

Pod pokroviteljstvom mestne občine Maribor in v organizaciji Tujsko-prometne zveze je bil med 6. in 15. avgustom 1932 prvi Mariborski teden s petimi tematskimi razstavami v petih različnih poslopijih. S sejemsko prireditvijo so predstavili turistično ponudbo Maribora in širšega mariborskega območja, namen pa je bil privabiti v mesto obiskovalce.

Naslednje leto so se organizatorji Mariborskega tedna organizirali kot zadruga, sejemska prireditev je bila med 5. in 15. avgustom 1933. Drugi Mariborski teden, ki je prav tako kot prvi in vsi drugi do začetka druge svetovne vojne trajal deset dni, je še zmeraj imel razstavne prostore na različnih lokacijah. Strnil jih je ob Prešernovi ulici in ob obeh šolah v neposredni bližini. Tudi leta 1933 je imel Mariborski teden še pretežno turistični, kulturni in športni značaj. Prireditelji so pripravili enajst zaključenih razstav, med njimi prvič pregledno razstavo mariborske industrije, trgovine in obrti.

Tretji Mariborski teden je vsebinsko predstavil celotno mariborsko okrožje. Po obsegu je bil veliko večji od prejšnjih dveh. Razstave so bile večje, na njih je sodelovalo 85 razstavljalcev. Gospodarski del je bil predstavljen z razstavo obrti.

Mariborska industrija se je prvič v večjem obsegu in samostojno predstavila leta 1935 na četrtem Mariborskem tednu. Posebne razstavne prostore je imela mariborska tekstilna industrija. Na svoji razstavi sta se predstavili tudi splošna industrija in obrt. Razstavljalo je tudi vrtnarstvo.

S petim Mariborskim tednom je vsakoletna sejemsko-razstavna prireditev dobila povsem gospodarski pomen. Tega leta je bila postavljena

velika razstava tekstilne industrije, ob njej pa še razstava mlekarstva in si-rarstva. Ogledati si je bilo mogoče tudi vse iz leta v leto ponavljajoče se razstave. Peti Mariborski teden je prireditelj označil z motom »velika go-spodarska in kulturna revija«. V času sejma med 1. in 9. septembrom 1936 so – kot na drugih uglednih sejmih – sejmsko dogajanje spremljala naj-različnejša strokovna srečanja in gospodarske konference. Obiskovalci so lahko spoznali velik napredek tekstilne industrije v mestu.

Izrazito gospodarsko vsebino in pomen je dobil šesti Mariborski te-den z 18 zaključenimi razstavami. Na velikih površinah je razstavljala te-kstilna industrija, postavljena je bila splošna industrijska razstava, zraven teh še obrtna razstava, razstava poljedelstva pa tudi vrtnarska, vinska in mlekarška razstava.

Na zelo povečanih razstavnih površinah so na sedmem Mariborskem tednu k stalnim ponavljajočim se razstavam iz preteklih let dodali prvo vsejugoslovansko razstavo vozil, na kateri so sodelovali razstavljavci iz vse kraljevine. S to razstavo je Mariborski teden prvič dobil vsejugoslovanski pomen. Ob razstavi vozil so še posebno razstavo pripravile jugoslovanske železnice s prikazom najstarejšega industrijskega podjetja v mestu – Delav-nic državnih železnic.

Osmi Mariborski teden so organizatorji postavili že pod vtisom bli-žajoče se vojne. Bolj kot gospodarska razstavna prireditev je izzvenel kot »velika nacionalna manifestacija Mariborčanov«. Naslednje leto, 1940., so prireditelji Mariborski teden že odpovedali. Vsi predvojni Mariborski te-dni so trajali po deset dni in so se odvijali v času od konca julija do konca prvih dveh tednov avgusta, razen leta 1936, ko je bil peti Mariborski teden med 1. in 9. septembrom. Spremljajoči del razstavnega dela Mariborskega tedna so predstavljale številne kakovostne kulturne prireditve, ki so bile pravzaprav poletne kulturne prireditve. K sejmu je sodil tudi zabavni, ve-selični del. Vsi trije sestavni deli Mariborskega tedna so prireditvi zagota-vljali množičen obisk.¹

Na začetku februarja 1952 se je na pobudo Olepševalnega društva sestel pripravljalni odbor za organizacijo prvega povojnega Mariborskega tedna. Člani odbora so sklenili, da bo sejmska prireditev trajala 14 dni, med 5. in 22. julijem 1952. K razstavljanju so povabili mariborska pod-jetja in podjetja iz bližnjih industrijskih središč. Organizacijski odbor je

¹ B.: Od I. do X. Mariborskega tedna. Zgodovinski pregled prireditev Mariborskega tedna. V: Večer, 4. 7. 1953, št. 156, str. 2; Katalog jubilejnega X. Mariborskega tedna 4. – 19. julija 1953. Maribor 1953, str. 11–15.

menil, da bo obuditev predvojnega Mariborskega tedna do takrat največja sejemska prireditve v mestu. Za razstavišči sta bili izbrani dve veliki šolski stavbi v središču mesta, v Cankarjevi in Razlagovi ulici, prav tako pa tudi prostor med šolama in Unionsko dvorano. V skladu s predvojno tradicijo se je pripravljalni odbor Olepševalnega društva odločil, da bodo predvsem sejemske prireditve spremljali kulturni, športni in zabavni dogodki ob sejemskem prostoru in na različnih lokacijah v mestu. V zabavni in veselični del prireditve so vključili tudi gostilne v neposredni bližini razstavišča.²

Na lepo urejenem razstavnem prostoru, kot so sodili sodobniki, je 5. julija 1952 odprl vrata prvi povojni Mariborski teden. Po pozdravnem nagovoru predsednika prireditvenega odbora Janeza Skuška je imel osrednji nagovor podpredsednik Mestnega ljudskega odbora Maribor Franc Rant, čeprav so se slovesnosti udeležili v imenu vlade LRS minister Zoran Polič, sekretar Mestnega komiteja KPS Vladko Majhen in predsednik Mesnega ljudskega odbora Maribor Miloš Ledinek. Govornik je poskušal prvi povojni Mariborski teden prikazati kot nekaj povsem novega, drugačnega od predvojnih. A očitno je bilo, da se je pripravljalni odbor pri organizaciji Mariborskega tedna zgledoval po predvojni sejmski prireditvi. Zavest, da so takratni Mariborski tedni bili nadaljevanje predvojne sejemske tradicije, se je že čez leto dni kazala v nadaljevanju številčenja sejemske prireditve in v poudarjanju, da je bil leta 1953 organiziran deseti, jubilejni Mariborski teden. Rant je menil, da je obnovljeni Mariborski teden prikazal izjemne uspehe, ki jih je mesto Maribor kljub hudemu medvojnemu razdejanju doseglo pri obnovi mesta v pičlih sedmih letih. Mariborski teden je potrjeval Maribor kot eno najpomembnejših industrijskih središč v Jugoslaviji, dokazoval pa naj bi tudi prednosti nove socialistične ureditve v primerjavi s kapitalistično.³

V posebni izjavi za Vestnik je predsednik Mestnega ljudskega odbora Maribor Miloš Ledinek opozoril, da je Mariborski teden dokazoval gospodarsko in kulturno moč mesta ter da je njegova industrija sposobna zadostiti visokim zahtevam naročnikov in kupcev. Menil je, da so se razstavljavci udeležili sejemske prireditve s pričakovanji, da si bodo na obnovljenem Mariborskem tednu ustvarili priložnosti za še večji prodor mariborske industrije na druga območja Jugoslavije in v tujino. Nadejal se je, da bodo sklenili čim več pogodb in prejeli nova naročila, kot je sodil, za kakovostne

² V juliju »Mariborski teden«: Največja povojna prireditve te vrste pri nas. V: Vestnik, 12. 2. 1952, št. 36, str. 2.

³ Maribor vabi. Svečana otvoritev prvega povojnega Mariborskega tedna. V: Vestnik, 5. 7. 1952, št. 158, str. 1.

industrijske izdelke tekstilne, kovinske, usnjarske, živilske, kemične in pohištvene industrije. Obiskovalci od drugod se bodo prepričali, da se med bombnimi napadi porušeno mesto uspešno obnavlja ter da se Maribor s pospešenim urejanjem mestnega okolja razvija v lepo in prijazno mesto. Predsednik Mestnega ljudskega odbora je bil prepričan, da obiskovalci ne bodo razočarani zapuščali razstavnih prostorov.⁴

V obeh mariborskih šolah in na prostem je leta 1952 razstavljalo 140 razstavljalcev iz Maribora in Slovenije. Na zaprtem sejemskem prostoru je Tovarna čevljev iz Maribora razstavljala svoj proizvodni asortiman čevljev skupaj s tovarno Ilirija iz Ljubljane z izdelki za nego usnja. Ilirija je obiskovalcem predstavila parketna loščila, čistila za kovine in stekla, kozmetične izdelke in sveče. Svoj paviljon je imela tovarna Zlatorog z izdelki za osebno nego, toaletno milo, zobno pasto, kolonjsko vodo. Tovarna Pinus iz Rač je razstavila kolekcije zaščitnih sredstev za kmetijstvo. Tovarna avtomobilov Maribor je manjše stroje iz proizvodnega programa tovarne, med njimi vrtalne stroje, kompresorska kladiva in odkovke iz pravkar dograjene kovačnice, razstavila v zaprtih razstavnih prostorih. Pred obiskovalci se je pobahala z razstavo 2000 sestavnih avtomobilskih delov iz svoje proizvodnje za vgradnjo v tovarnjake in avtobuse. Pokazala je tudi 800 drugih avtomobilskih delov, ki so jih za Tovarno avtomobilov Maribor izdelovali v drugih podjetjih. Zunaj, na odprtem razstavnem prostoru pa je TAM razstavljala tovarnjake in avtobuse. Med njimi takrat najnovejši tip tovarnjaka ter avtobusa znamke Luka in unikatni dirkalni avtomobil.

Hidromontaža je v zaprtem razstavnem prostoru želela s fotografijami z delovišč prikazati svojo dejavnost, na odprtem delu pa je razstavila 14-tonski vitel za montažo tlačnih cevovodov pri hidroelektrarnah, ki ga je nameravala odpeljati na delovišče hidroelektrarne Jablanica.

Na odprtem razstavnem delu je Tovarna poljedelskih strojev iz Maribora razstavljala svoj proizvodni program kmetijskih strojev, škropilnice, stiskalnice za grozdje in sadje, mlatilnice, slamoreznice itn.⁵

Na glavni železniški postaji v Mariboru so Delavnice državnih železnic kot del vlakovne kompozicije razstavile pravkar v tovarni narejeni potniški vagon pulman za hitre vlake in »avtobusni« model potniškega vagona. Zraven so dodali še tovarne vagone, vagone hladilnike in lokomotivo

⁴ Kaj pričakujemo od Mariborskega tedna. V: Vestnik, 5. 7. 1952, št. 158, str. 1.

⁵ K. M.: Velika izbira kmetijskih strojev in orodja na razstavišču Mariborskega tedna. V: Vestnik, 8. 7. 1952, št. 160, str. 1; Mariborski teden pričakuje novih gostov. V: Vestnik, 9. 7. 1952, št. 161, str. 1.

serije 36. Ob zaključku Mariborskega tedna je predsednik prireditvenega odbora ocenil, da je sejem s 60 milijonov dinarjev sklenjenih pogodb uspel tudi v ekonomskem pogledu. Tovarna lesnih proizvodov je sklenila za 12 milijonov dinarjev poslov s trgovskimi potniki iz Slovenije, Bosne in Hercegovine ter Srbije. Tovarna Zlatorog je podpisala pet velikih poslov in je bila z udeležbo na sejmu zelo zadovoljna. Še bolj se je pohvalila Tovarna pohištva iz Maribora. Na sejmu so prodali vse, kar so razstavili, sklenili pa so tudi veliko pogodbo, ki naj bi zapolnila polovico tovarniških zmogljivosti za tri mesece. O sklenjenih naročilih je bila skrivnostna Mariborska tekstilna tovarna, ki je novinarju Vestnika zaupala, da je na sejmu imela boljši promet, kot je pričakovala. Od Mariborskega tedna so v poslovnem smislu veliko več pričakovali v tovarni štedilnikov iz Bistrice pri Limbušu, čeprav so priznali, da je bilo za njihove izdelke veliko zanimanje in so prejeli naročilo za izdelavo dveh vagonov štedilnikov. Med poslovneži je bilo nadpovprečno veliko zanimanja za bakrene kopalne peči Mariborske livarne, vendar tovarna ni mogla sklepati novih pogodb, ker je imela zakupljeno že celotno letno proizvodnjo. Kljub zanimanju za mesne konzerve pogodb ni sklepala Tovarna mesnih izdelkov, ker ni imela lastnih obratnih sredstev za nakup surovin za povečano proizvodnjo.⁶

Naslednje leto je organizacijo drugega povojnega in desetega jubilejnega Mariborskega tedna prevzela Trgovinska in gostinska zbornica v Mariboru. Razstavni prostor je povečala za 1000 kvadratnih metrov, potem ko so porušili znotraj razstavnega kompleksa nekaj majhnih, tudi za podobo mesta neuglednih stavb. Za razstavljanje so uporabili prostore osrednje mestne Unionske dvorane in prosta pripadajoča zemljišča severno od nje. Obiskovalec, ki si je želel ogledati vse razstave Mariborskega tedna, bi moral leta 1953 prehoditi dobrih pet kilometrov poti. Razstavni prostori so se po mnenju sodobnikov razprostirali na večji površini kakor kadar koli prej. Prepričani so bili, da bi se lahko Mariborski teden kosal s katero koli veliko sejmsko prireditvijo drugod. V notranjosti razstavnih prostorov so klasične žarnice nadomestili z neonsko osvetlitvijo, ki jo je izdelala mariborska Elektrokovina in jo kot prototip prvič preizkusila na Mariborskem tednu. Več kot mesec dni trajajoče urejanje sejmskih prostorov, predvsem zunanjih, je oviralo deževje. Na desetem Mariborskem tednu je Trgovinska in gostinska zbornica pripravila še dvoje spe-

⁶ Nekaj kratkih izjav. O uspehu Mariborskega tedna. V: Vestnik, 25. 7. 1952, št. 174, str. 2.

cializiranih razstav s prikazom izdelkov celotne jugoslovanske tekstilne industrije in jugoslovanske industrije poljedelskih strojev. Prav tako je pripravila posebno, veliko in zaključeno razstavo štajerskih vin z željo, da bi jim promocija na Mariborskem tednu pomagala, da bi dobila nekdanjo veljavo. Pri predstavitvi živilske industrije se je organizator odločil privabiti predvsem jugoslovanske izdelovalce likerjev. V Maribor je prišlo razstavljat kar 30 jugoslovanskih tovarn kovinskih izdelkov. Svoje izdelke so razstavile tudi kemične tovarne iz Splita, Osijeka, Zagreba, Skopja, Celja, Medvoda in Maribora. Štirinajstdnevno sejmsko dogajanje so spremljala strokovna posvetovanja in poslovna srečanja, na katerih so razstavljalci sklepali velike posle. Po svojem obsegu in številu obiskovalcev je Mariborski teden prerasel sejmsko prireditev lokalnega pomena in je postal prikaz povojnega gospodarskega razvoja celotne Štajerske in Prekmurja. S pritegnitvijo razstavljalcev iz vse Jugoslavije je pokazal gospodarski napredek celotne države. V Trgovinski in gostinski zbornici so sodili, da so z novim pristopom Mariborskemu tednu pridali velesejmski značaj. Menili so, da je Maribor, ki je bil po vrednosti letne industrijske proizvodnje v Jugoslaviji na tretjem mestu, nujno potreboval sejem, organiziran na velesejmski način. Naloga sejma bi morala biti ustvarjati pogoje za hitrejši in učinkovitejši prodor mariborske industrije na jugoslovanski trg, prav tako bi moral privabljati industrijska podjetja iz drugih jugoslovanskih republik, da razstavljajo in navezujejo poslovne stike z mariborskimi podjetji. Mariborski teden bi po mnenju Trgovinske zbornice dobil velesejmski značaj tudi z organizacijo specializiranega tekstilnega sejma z vsejugoslovansko udeležbo razstavljalcev.⁷

Ob svojem obisku Mariborskega tedna 10. julija 1953 je predsednik združenja tekstilnih proizvajalcev FLRJ France Žitnik pohvalil odlično ureditev razstavnih prostorov, še posebno so ga navdušili razstavni prostori jugoslovanskih tekstilcev. Menil je, da prav nič ne zaostajajo za zagrebškimi razstavami. Organizatorjem Mariborskega tedna je svetoval premik začetka sejma v avgust, da bi lahko razstave obiskalo še več ljudi. A tudi jugoslovanski tekstilci bi na Mariborski teden lahko prišli s kolekcijami blaga za prihajajočo jesensko-zimsko sezono. Dodal je, da ima Mariborski teden možnost, da se razvije v velik tekstilni sejem, pomemben za vso dr-

⁷ Šj.: Mariborski teden – revija gospodarskega in kulturnega razvoja. V: Večer, 11. 6. 1953, št. 136, str. 1; B.: Jutri ob 16. uri: začetek Mariborskega tedna! V: Večer, 3. 7. 1953, št. 155, str. 1; I.: Ob jubilejnem X. Mariborskem tednu. V: Večer, 4. 7. 1953, št. 156, str. 1; B.: Desetemu Mariborskemu tednu – vse priznanje! V: Večer, 6. 7. 1953, št. 157, str. 2.

žavo. Prepričan je bil o zelo prikladni legi razstavišča sredi mesta, zato ga ne bi bilo pametno seliti drugam.⁸

Sredi marca 1954 je upravni odbor upošteval željo večine razstavljalcev in se odločil, da bo Mariborski teden med 7. in 15. avgustom 1954. Za razstavne prostore so zraven vseh prostorov velike Unionske dvorane dobili še obsežno sadno skladišče podjetja Vино-sadje iz Maribora, ki so se stikali z unionskim kompleksom.⁹

Pripravljalci Mariborskega tedna so se po uspešno končanem desetem Mariborskem tednu soočali s pomanjkanjem novih razstavnih prostorov. Gostovanja v za sejemsko dejavnost neprimernih, občasnih prostorih ni bilo mogoče širiti, ker so v neposredni bližini že stale nove stavbe. Zaradi pomanjkanja razstavnega prostora so morali že za deseti Mariborski teden odkloniti več razstavljalcev.¹⁰

Že aprila 1954 je upravni odbor dobil prijave več razstavljalcev iz drugih jugoslovanskih republik za udeležbo na Mariborskem tednu. Ker so v Mariboru načrtovali prihod več razstavljalcev iz Bosne in Hercegovine, Makedonije, Srbije in Hrvaške, si je upravni odbor, ki ga je vodil Rado Pušenjak, prizadeval dobiti še nekaj dodatnega razstavnega prostora. Nekaj 100 novih kvadratnih metrov jim je vendarle uspelo dobiti.¹¹

Mesec dni pred začetkom enajstega Mariborskega tedna se je Rado Pušenjak, predsednik upravnega odbora, pohvalil, da je med razstavljalci iz celotne države za sejemsko prireditve veliko zanimanje. Hkrati ga je skrbelo, kaj bodo lahko ponudili razstavljalcem, ki se bodo prijavljali šele ob konca prijavnega roka. Mesec dni pred začetkom je bil skoraj ves razstavni prostor oddan, čeprav je bil po obsegu celo nekoliko večji kot leto prej. Med sodelujočimi so bili razstavljalci iz Štajerske in iz drugih predelov Slovenije, prav tako je bilo veliko prijavljenih iz drugih jugoslovanskih republik. Na Mariborskem tednu pa so želela razstavljati tudi podjetja iz Avstrije in Zahodne Nemčije. Pripravljalci Mariborskega tedna so tudi to leto pripravili med sejmom različne spremljevalne prireditve, in to od gospodarskih konferenc do demonstracije praktične uporabe kmetijskih strojev.¹² Mesec dni pred začetkom so bili prepričani, da bo enajsti Mariborski teden po

⁸ Z Mariborskega tedna. V: Večer, 11. 7. 1953, št. 162, str. 1.

⁹ Rado Pušenjak: Pripravljamo se na »Mariborski teden«. V: Večer, 27. 3. 1954, št. 72, str. 6.

¹⁰ Prav tam.

¹¹ Lado: Priprave za »Mariborski teden«. V: Večer, 10. 4. 1954, št. 84, str. 5.

¹² Letos izredno zanimanje za Mariborski teden. V: Večer, 8. 7. 1954, št. 159, str. 2.

številu razstavljalcev in po pripravljenih razstavah »res edinstven v primeru z vsemi dosedanjimi gospodarskimi razstavami v Mariboru«. ¹³

Na enajsti Mariborski teden se je prijavilo 139 velikih podjetij, 19 manj kot za deseti, jubilejni Mariborski teden leta 1953. V vodstvu Mariborskega tedna so manjše število razstavljalcev pospremili s pojasnilom, da je to povezano s spremembo koncepta vinske razstave. Razstavljali naj bi le proizvajalci in veletrgovci vin s Štajerske, medtem ko so leto prej sodelovala podjetja iz vse države. Število razstavljalcev bi lahko bilo večje kot leto prej, če bi organizatorji uspeli dobiti še dodatnih 600 kvadratnih metrov prostora za 25 razstavljalcev, ki so svoje sodelovanje napovedali tik pred zdajci. Organizator jih je moral zavrniti. Sejamski prostor Mariborskega tedna je leta 1954 obsegal območje od Razlagove ulice s kompleksom zemljišč med Cankarjevo in Prešernovo ulico, kompleks Unionske dvorane in na novo pridobljeni zaprti del razstavišča v podjetju Vino-sadje. Razstavne prostore so kot leto prej opremili s fluorescentno razsvetljavo, izdelano v mariborski Elektrokovini. Razsvetljeno je bilo tudi zunanje razstavišče, sejem pa je bil ozvočen. ¹⁴

Večino razstavnega prostora v Unionski dvorani so zasedli razstavljalci tekstilne in oblačilne industrije. Svoje razstavne prostore so imeli Tovarna volnenih izdelkov iz Majšperka, Predilnica in tkalnica Maribor, Oktobrska sloboda iz Beograda, Varteks iz Varaždina, Zagorska industrija volnenih tkanin Zabok, Tovarna pletenin Angora iz Ljubljane, Mariborska tekstilna tovarna, Moravka iz Požarevca, Delta iz Ptuja in drugi. Med razstavljalci je bilo več tovarn čevljev, med njimi Mariborska tovarna čevljev in Tovarna čevljev Jadran iz Mirna pri Gorici. Svoj razstavni prostor so imeli tudi mariborski čevljarski mojstri. Med razstavljalci kozmetike, čistilnih in pralnih sredstev je zelo izstopal razstavni prostor tovarne Zlatorog iz Maribora. ¹⁵

Med razstavljalci so bila tako kot prejšnja leta številčno močno zastopana kovinska, kemijska, gradbena in živilska industrija. Živilska industrija je svoje razstavne prostore dobila v skladiščih podjetja Vino-sadje.

Kljub slabemu vremenu si je prva dva dneva enajsti Mariborski teden ogledalo 26.000 obiskovalcev. V mesto je pripotovalo tudi veliko ljudi iz drugih predelov države. Drugi dan sejma, v nedeljo, 8. avgusta, je bil naval

¹³ Prav tam.

¹⁴ Jan.: Zadnje priprave za Mariborski teden. V: Večer, 5. 8. 1954, št. 182, str. 1.

¹⁵ Jan.: Skozi razstavne prostore Mariborskega tedna v Domu Ljudske prosvete. V: Večer, 11. 8. 1954, št. 187, str. 2.

obiskovalcev izredno velik in po razstavnih prostorih so se lahko premikali le počasi. Sredi tedna je sejem obiskal petdeset tisoči obiskovalec, ki so ga organizatorji še posebej nagradili. Med obiskovalci je bilo tudi veliko tujcev iz Zahodne Evrope, predvsem iz Francije, Avstrije in Zahodne Nemčije. Obisk Mariborskega tedna se je zelo povečal zadnje dni, ko je v četrtek, 12. avgusta 1954, sejem obiskalo 13.000 ljudi, od petka, 13. avgusta, do nedelje, 15. avgusta, pa kar 42.000. Predsednik upravnega odbora Mariborskega tedna Rado Pušenjak je v nedeljo ob 19. uri zvečer, ko je prek zvočnikov zaključeval Mariborski teden, sporočil, da ga je kljub dvodnevnu slabemu vremenu obiskalo 105.000 ljudi.¹⁶

Sejemsko dogajanje so spremljale razne strokovne prireditve. Trgo-

Slika 1: Podpredsednika Zveznega izvršnega sveta Edvard Kardelj in Aleksandar Ranković si skupaj s predsednikom CK ZKS Mihom Marinkom na XI. mariborskem tednu leta 1954 ogledujeta prototipa gondol za načrtovano Pohorsko vzpenjačo

Vir: Fototeka Muzeja narodne osvoboditve Maribor.

¹⁶ Jan.: XI. Mariborski teden zaključen. V: Večer, 16. 8. 1954, št. 191, str. 2.

vinska in gostinska zbornica iz Maribora je pripravila gospodarsko konferenco Štajerske, na katero je prišel državni sekretar za narodno gospodarstvo LRS inženir Marijan Tepina. Zbranim gospodarstvenikom je govoril o novih pogojih gospodarskega sistema in o razvoju trgovine. V razpravi so udeleženci izrekli največ pripomb na kreditni in devizni sistem. Dan pred koncem Mariborskega tedna je bila na programu turistična konferenca. Ob udeležbi predstavnikov Turistične zveze Slovenije so predstavniki Mestnega ljudskega odbora Maribor predstavili turistične probleme Maribora, zlasti Pohorja, za katerega so ugotavljali, da se čedalje bolj razvija v turistično območje. Z dograditvijo vzpenjače bi lahko Pohorje postalo turistično središče, pomembno za vso državo.¹⁷

Ob razstavi štajerskih vin je posebna strokovna komisija Vinarskega inštituta iz Maribora pregledala razstavljene vzorce in podelila 16 zlatih, 42 srebrnih in 36 bronastih medalj.¹⁸

Posebna komisija Mariborskega tedna pa je ocenila razstavne prostore posameznih razstavljalcev, pri čemer je upoštevala tehnični, komercialni in splošni vidik predstavitve. Prvo mesto je dodelila tovarni Angora iz Ljubljane, drugo podjetju Kurivo iz Maribora, tretje mesto pa sta si delili tovarni likerjev Marjan Badel iz Zagreba in Jugoalko iz Maribora. Med nagrajenci so bili še Katran iz Zagreba, Alko iz Ljubljane, Kalnik iz Varaždina, Vrtnarstvo Janko Jemec iz Maribora in drugi.¹⁹

Že prva dva dneva so v okviru Mariborskega tedna predstavniki podjetij, ki so sodelovala na sejmu, sklenili prve pogodbe. Med njimi so bile tovarne kmetijskih strojev in tekstilne tovarne. Sklenjenih je bilo tudi veliko pogodb za izdelke kovinske industrije. Prireditelji so bili že ob začetku sejske prireditve prepričani, da bodo razstavljalci na enajstem Mariborskem tednu sklenili do takrat največ pogodb. V prvih petih dnevih je bilo sklenjenih za 600 milijonov dinarjev poslov. Tovarna Svila iz Maribora je podpisala pogodbe v vrednosti 85 milijonov dinarjev, Tovarna volnenih izdelkov iz Majšperka za 50 milijonov dinarjev, tekstilna tovarna Sloboda iz Beograda za 20 milijonov dinarjev, Zlatorog iz Maribora in Varteks iz Varaždina za po 15 milijonov, Tobi v vrednosti 10 milijonov in Tovarna olja iz Slovenske Bistrice za 18 milijonov dinarjev.²⁰

Skupno so vsi razstavljalci po podatkih upravnega odbora Maribor-

¹⁷ F. N.: Turistična konferenca v Mariboru. V: Večer, 17. 8. 1954, št. 192, str. 2.

¹⁸ Jan.: Ocena najboljših vin in razstavnih prostorov na Mariborskem tednu. V: Večer, 17. 8. 1954, št. 192, str. 6.

¹⁹ Prav tam.

²⁰ Šj.: 600 milijonov din pogodb. V: Večer, 13. 8. 1954, št. 189, str. 2.

Slika 2: Razstava kmetijskih strojev na XI. Mariborskem tednu

Vir: Fototeka Muzeja narodne osvoboditve Maribor.

skega tedna sklenili za 2,27 milijarde dinarjev pogodb, kar je bilo vendarle nekoliko manj kot na Mariborskem tednu leta 1953, ko so podpisali za 2,5 milijarde dinarjev pogodb.²¹

Dvanajsti Mariborski teden je zaradi proslavljanja desetletnice konca druge svetovne vojne izgubil svoj gospodarski pomen v korist »pregleda desetih povojnih let«. Pet dni pred začetkom sejma je svojo udeležbo prijavilo 92 industrijskih razstavljalcev ter 16 ustanov, organizacij in zavodov. Upravni odbor Mariborskega tedna jim je dodelil poslopje šole v Cankarjevi ulici. V njej so bile postavljene razstave o razvoju zdravstva, gasilstva, športa, ljudske tehnike, turizma, o delovanju JLA in druge nekomercialne predstavitve.²² Tudi zato so organizatorji za gospodarski del Mariborskega tedna skrbno izrabili vsak košček razstavnega prostora. Gospodarski del je bil postavljen v vseh prostorih Uniona in v obeh skladiščih podjetja Vinosadje. Pokriti razstavni prostor je bil nekoliko večji kot leta 1954. Skupna površina zaprtih in odprtih razstavišč je obsegala 8000 kvadratnih metrov,

²¹ Glej opombo 16.

²² Katalog XII. Mariborskega tedna od 30. julija do 7. avgusta 1955. Maribor 1955, str. 8.

na zaprti del je odpadlo 2200 kvadratnih metrov razstavne površine. Obseg je bil rekorden, kar je v govoru na začetku Mariborskega tedna poudaril podpredsednik Mestnega ljudskega odbora Franc Rant. Seveda je mislil tudi na 3400 kvadratnih metrov veseličnega prostora in na 2500 kvadratnih metrov, namenjenih zabavnemu parku.²³

Vhod na Mariborski teden je bil iz začetka Prešernove ulice in takoj za vhodom je skoraj vse dni sejma nastajala gneča. Obiskovalci so se morali odločiti, ali se bodo najprej napotili v poslopje Uniona ali na odprto razstavišče. Na njem so bili razstavljeni večji kmetijski stroji in drugi razstavni predmeti, ki jih v razstavne prostore Unionske dvorane zaradi velikosti niso mogli postaviti. Prvi vtisi so bili »veličastni«, kot je vzneseno zapisal časnikar Večera. Ocenjeval je, da je vse vzorno razstavljeno in na svojem mestu, tako da se je obiskovalec težko odločil, kaj bi si ogledal.²⁴

Skupaj z razstavljavci iz Cankarjeve šole je na dvanajstem Maribor-

Slika 3: Razstavni prostori Marlesa na mariborskem sejmišču

Vir: Fototeka Muzeja narodne osvoboditve Maribor.

²³ Rado Pušenjak: Ob XII. Mariborskem tednu. Revija uspehov. V: Večer, 30. 7. 1955, št. 177, str. 1–2; Danes otvoritev XII. Mariborskega tedna. V: Večer, 30. 7. 1955, št. 177, str. 1.

²⁴ Vojko Bercko: Naš reporter piše o XII. Mariborskem tednu. »Zares najlepši...«. V: Večer, 1. 8. 1955, št. 178, str. 2.

skem tednu leta 1955 sodelovalo več kot 120 razstavljalcev. Kot je zabeležil Večer, jih je bilo največ iz Maribora in severovzhodne Slovenije, precej pa tudi iz drugih predelov Slovenije, iz Ljubljane, Ajdovščine, Celja, Ptuja. Gospodarsko zelo pomembni in močni razstavljalci pa so to leto bili še iz Beograda, Zagreba, Pulja, Varaždina, Bjelovarja, Čakovca, Požarevca, Osijeka in Slavonske Požege.

Zraven dotedanjih vsakoletnih tematskih razstav, kot sta bili tradicionalna razstava tekstilne in oblačilne industrije ter vinska razstava, so na dvanajstem Mariborskem tednu ob razstavi kmetijskih strojev pripravili še splošno kmetijsko razstavo in razstavo živine, ki so jo strokovno ocenili. Obiskovalci so si z velikim zanimanjem ogledovali razstavljene hladilnike tovarn Tobí ter Hidromontaže in motorna kolesa Tomosa iz Kopra.

Sejemsko dogajanje so v času Mariborskega tedna spremljala poslovna ter strokovna srečanja in gospodarske konference. Med njimi je bilo zelo odmevno srečanje gozdarjev, lesnih proizvajalcev in trgovcev. Srečali so se tudi proizvajalci in grosisti kmetijske mehanizacije.²⁵

Že na začetku leta 1956 je tajnik Trgovinske zbornice Oton Brezovšek v imenu odsotnega direktorja Mariborskega tedna Rada Pušenjaka za časnik Večer spregovoril o novih, začasnih razstavnih prostorih 13. Mariborskega tedna. Potem ko se je dvanajst Mariborskih tednov odvilo na istem mestu, na križišču Prešernove in Razlagove ulice, se je Mariborski teden leta 1956 preselil na del Mladinske ulice med Tyrševo in Trubarjevo ulico. Za razstavne prostore je upravni odbor Mariborskega tedna izbral poslopje klasične gimnazije, nižje tretje gimnazije, šolsko telovadišče in prostor med obema šolama. Dijaški dom na drugi strani Mladinske ulice so med Mariborskim sejmom preuredili v hotel za prenočevanje razstavljalcev, trgovskih potnikov in skupin obiskovalcev.

Ob spremembi lokacije Mariborskega tedna so se tudi odločili, da začetek sejemске prireditve iz sobotnega opoldneva prestavijo na petkovo dopoldne. To spremembo so utemeljili s tem, da bodo tako obiskovalci sejma pridobili ves sejemski dan.²⁶

Trgovinska zbornica je Mariborski teden na novem prostoru načrtovala le začasno, za največ dve ali tri leta, potem pa bi se moral seliti na lokacijo, kjer bi lahko ostal za stalno.

Prva razmišljanja o nujnosti stalnih razstavnih prostorov so se pri or-

²⁵ Glej opombo 23; Danes hladilniki »Tobi« v izložbah. V: Večer, 30. 7. 1955, št. 177, str. 6.

²⁶ Bs: Letos na novem prostoru. V: Večer, 7. 2. 1956, št. 30, str. 2.

ganizatorjih Mariborskega tedna prebudila ob koncu v vseh pogledih zelo uspešnega desetega Mariborskega tedna leta 1953. V pričakovanju vedno več razstavljalcev se je zastavljalo vprašanje, kako organizirati sejmsko prireditve v Mariboru v prihodnjih letih. Mestni urbanisti naj bi sprva predlagali, da naj sejmski prostor za Mariborski teden izberejo zunaj mestnega središča. Pripravljalci sejmske prireditve so se, kot se zdi, s predlogom mestnih urbanistov celo strinjali, a so tej zamisli najverjetneje nasprotovala vodstva mariborskih tovarn, saj bi tako propadle v dotedanje prostore vložene investicije. Mariborski teden je imel kot ustanova, ki so jo financirala predvsem podjetja, le najnujnejša sredstva za vsakoletno pripravo sejmske prireditve. Zato ni bilo, kot so opisali svoj položaj novinarju Večera, denarja za uresničitev predlaganih načrtov.²⁷

Upravni odbor Mariborskega tedna se je čez nekaj mesecev pridružil stališču gospodarstvenikov in se med iskanjem primerne prostora za Mariborski teden navdušil za prostor ob dravski obali, na desni strani Ulice kneza Koclja. Prostor naj bi se razprostiral od železniškega proti Glavnemu mostu. Presodili so, da to lokacijo odlikuje centralna lega. Upravni odbor je v želji, da bi k financiranju pritegnil tudi oblastne organe, že takrat poskušal javnost prepričati o široko zasnovani namembnosti sejmskih objektov ob Dravi. Zavzel se je za graditev za sejmsko razstavljanje primernih objektov, ki bi jih med letom, ko ni bilo sejmov, mesto lahko uporabljalo za kulturne in športne prireditve.²⁸

Pobudnik odločnejšega reševanja stalnih razstavnih prostorov za Mariborski teden je bila Trgovinska zbornica, katere organizacijska enota je bil upravni odbor Mariborskega tedna. Na občnem zboru Trgovinske zbornice marca 1955 je padla odločitev, da se naj Mariborski teden osamosvoji in postane združenje. Na zborovanju so prav tako govorili o potrebnih izgradnji skladišč za grosistične potrebe mariborske trgovine in o novih razstavnih prostorih Mariborskega tedna.²⁹

Upravni odbor Mariborskega tedna je zamisel o določitvi lokacije za izgradnjo velikih razstavnih objektov utemeljeval z dejstvom, da so v Mariboru vedno večje potrebe po gospodarskih razstavah. Po izjavi Rada Pušenjaka so bili izdatki začasnega preurejanja za sejmsko razstavljanje nenamenskih prostorov previsoki, dosegali so milijon dinarjev. S sejms-

²⁷ L. T.: Pomembna gospodarska vloga Mariborskega tedna. V: Večer, 14. 12. 1953, št. 292, str. 2.

²⁸ Rado Pušenjak: Pripravljamo se na »Mariborski teden«. V: Večer, 27. 3. 1954, št. 72, str. 6.

²⁹ F.: Z občnega zbora Trgovinske zbornice. Premalo skladišč. V: Večer, 29. 3. 1955, št. 74, str. 2.

skimi prostori bi v severovzhodni Sloveniji po vsesplošnem prepričanju ustvarili pogoje za »velesejemski način prodaje blaga, ki je še vedno v vseh naprednih državah ekonomična oblika trgovanja«. ³⁰

Marca 1955 so predvidevali ustanovitev gradbene skupnosti za zbiranje sredstev, septembra pa so na sedež Mariborskega tedna povabili 40 predstavnikov podjetij, da bi se dogovorili o pravnem statusu Mariborskega tedna in o rešitvi problema razstavnih prostorov. Enajstčlanski iniciativni odbor, v katerem so sedeli predstavniki vseh gospodarskih panog, je dobil nalogo, da izbere najugodnejšo lokacijo in pripravi izračune, koliko bo investicija stala in koliko bi podjetja morala zanjo prispevati. Poleg lokacije na levem dravskem obrežju so se pojavile še druge možnosti. Osnovna hiba prostora ob Dravi je bila ta, da ni bilo mogoče do novega sejmišča speljati industrijskega železniškega tira. Prostor v železniškem trikotu ob takratni Tržaški cesti na desnem bregu Drave, ki bi bil primernejši zaradi morebitne poznejše širitve sejemskega prostora, je odpadel zaradi načrtovane magistralne ceste in dograditve novega mostu čez Dravo. V smeri zahoda, ob koroški železniški progi, bi bila izgradnja mogoča šele na območju Limbuškega gozda. Prav tako so bili tudi predlogi o zgraditvi sejmišča na desnem bregu Drave ob cesti Maribor–Ljubljana. Osnovna pomanjkljivost vseh predlaganih lokacij, razen tiste na obrežju Drave med železniškim in Glavnim mostom, je bila po splošnem prepričanju nesprejemljiva oddaljenost od središča mesta. »Po vsej verjetnosti se bodo odločili za prostor med dvema mostoma in ko bodo razstavni prostori postavljeni, bodo služili tudi drugim. Pozimi jih bodo lahko uporabljale športne organizacije, morebiti bodo služili tudi za množične sestanke in če bo glavna hala primerno urejena, bi jo pozimi lahko uporabljali celo za koncerte,« je zaznal prevladujoče razpoloženje udeležencev sestanka Večerov poročevalec. ³¹

Na začetku leta 1956 je tajnik Trgovinske zbornice Oton Brezovšek v intervjuju za Večer zelo prepričljivo govoril, da so se zemljišču za Mariborskim dvorom dokončno odpovedali in sklenili, da bo stalni prostor Mariborskega tedna ob Dravi. Na izbranem prostoru so začeli zemeljska dela in če bi planiranje končali, kakor so predvideli, bi naj leta 1957 začeli graditi razstavne zgradbe. Mariborski teden bi tako lahko leta 1958 že pripravili na stalnem sejmišču ob Dravi. ³²

³⁰ »Mariborski teden« potrebuje stalne prostore. V: Večer, 30. 3. 1955, št. 75, str. 2.

³¹ M. Č.: Mariborski teden – združenje. V: Večer, 3. 9. 1955, št. 207, str. 4.

³² Glej opombo 26.

Načrtom, da bi Mariborski teden dobil svoje stalne prostore na dravskem obrežju, med Glavnim in železniškim mostom, je odločno nasprotoval Občinski ljudski odbor Maribor Center. Zemeljska dela ob Dravi so upočasnili in do jeseni 1956 so napredovala počasi. Upravni odbor je na nekaj svojih sejah razpravljal o novih ponujenih lokacijah za stalni prostor Mariborskega tedna. Odločali so o prostoru ob Vrbanski cesti v bližini srednje kmetijske šole. Predlog je upravni odbor zavrnil, ker je bil ta prostor precej oddaljen od mestnega središča, zemljišča pa bi zase potrebovala srednja kmetijska šola. Kot možno rešitev so zavrnil tudi predlog, da bi razstavne prostore Mariborskega tedna postavili v Krčevini, za tretjim ribnikom mestnega parka. Lokacija je bila neprimerna zaradi ozke in vijugaste ceste, moteča pa je bila tudi oddaljenost od mesta. Na eni od sej upravnega odbora Mariborskega tedna so spregovorili še o prostoru za Tovarno umetnih brusov Swaty na desnem bregu Drave. Tudi pri tej lokaciji je bil resen pomislek oddaljenost od središča mesta in od glavnega železniškega kolodvora. Po vseh utemeljenih pomislekih je upravni odbor še oktobra 1956 vztrajal pri svojem predlogu, da je najprimernejši prostor za razstavišče ob dravskem obrežju med obema mostovoma. Edina večja težava na dravskem nabrežju sta bili le še dve na pol podrti stanovanjski zgradbi s šestimi strankami. Inšpekcija je ocenila, da stavbi nista več primerni za bivanje ljudi. Upravni odbor se je čutil dovolj trdnega, da je na svoji zadnji seji v oktobru 1956 sklenil naročiti izdelavo načrtov razstavnih prostorov, da bi pospešil delo na novem razstavišču. Načrte sta izdelala arhitekta Komuna projekta, inženirja Rudi Zupan in Vlado Emeršič. Upravni odbor je svojo hitrost pri odločanju utemeljil z zahtevo odbora za sejme FLRJ, katerega član je bil tudi Mariborski teden, da bodo morali imeti vsi stalni sejmi v Jugoslaviji, če bodo hoteli nadaljevati sejmsko dejavnost, urejene razstavne prostore najpozneje v dveh letih.³³

V začetku leta 1957 se je upravni odbor na novo ustanovljenega zavoda Mariborski teden, ki se je z izločitvijo iz Trgovinske zbornice osamosvojil, odločil, da bo z lastnimi sredstvi in najemom posojila za potrebe prihajajočega sejma zgradil nove razstavne prostore med Dravo in Ulico kneza Koclja. Predsednik upravnega odbora Mariborskega tedna Rado Pušenjak je za Večer zapisal, da bo Mariborski teden na stalnem razstavnem prostoru pridobil 3000 kvadratnih metrov pokritih razstavnih površin, kar

³³ Mariborski teden v zraku. V: Večer, 19. 10. 1956, št. 246, str. 2; Rado Pušenjak: 25. obletnica Mariborskega tedna. V: Večer, 26. 7. 1957, št. 172, str. 1.

je bilo približno 1000 kvadratnih metrov več, kot jih je kadar koli imel na starih lokacijah. Odprtega razstavnega prostora naj bi bilo približno 6000 kvadratnih metrov, gostinskega in zabavišnega pa okrog 9000 kvadratnih metrov. Uresničitev odločitve upravnega odbora, da morajo biti sejemske prireditve med 26. julijem in 4. avgustom leta 1957 že v novih prostorih Mariborskega tedna, so zaupali gradbenemu podjetju Tehnogradnje iz Vuhreda in inženirju Borisu Pipanu.³⁴

Tehnogradnje so začele graditi razstavne paviljone 10. aprila 1957 in jih dogradile teden dni pred začetkom 14. Mariborskega tedna. Upravni odbor se je odločil, da bo do sejma dogradil le najnujnejše objekte – velik razstavni paviljon z 2015 kvadratnih metrov pokritega razstavnega prostora, srednjo dvorano s 640 kvadratnimi metri, tretja, ki še ni bila dokončana, pa je premogla 445 kvadratnih metrov zaprtega razstavnega prostora. Za sejmsko prireditev naj bi pripravili tudi 6500 kvadratnih metrov odprtega razstavnega prostora in okrog 5000 kvadratnih metrov zabavišnega prostora. Kvadratni meter zaprtega sejemskega prostora bi predvidoma stal približno 11.300 dinarjev. Predsednik upravnega odbora Mariborskega tedna je menil, da je cena razmeroma nizka. Priznal je, da je bil rok za izgradnjo razstaviščnih objektov in ureditev zunanjega razstavnega prostora precej kratek, a je bil prepričan, »da se bo naše renomirano podjetje Tehnogradnje dokazalo, da zna graditi z amerikkansko naglico – in to dobro in solidno«. Tehnogradnje so imele na gradbišču tri mesece stalno zaposlenih več kot 180 delavcev, ki so se jim ob notranjih delih pridružili še obrtniki. Objekte so dokončale 17. julija 1957. Do začetka 14. Mariborskega tedna so v paviljonih položili začasno električno in telefonsko napeljavo ter pripravili ozvočenje. Razstavljalci so medtem že pripravljali svoje razstavne prostore.³⁵

Med organizatorji in pripraviljavci vsakoletnega Mariborskega tedna so se v obdobjih pred izgradnjo sejmskih prostorov občasno pojavljale zamisli, da bi pripravljali zraven Mariborskega tedna še specializirane sejme. A v nasprotju s temi dobrimi zamislimi, ki bi edine lahko ohranile in razvijale sejmsko dejavnost v mestu, so ob iskanju politične podpore in pri prepričevanju podjetij, naj prispevajo sredstva, obljubljali nekaj povsem drugega. Zagotavljali so, da z novimi objekti ne bo rešen le nadaljnji obstoj

³⁴ Rado Pušenjak: Letos že v novih prostorih. V: Večer, 6. 4. 1957, št. 81, str. 2.

³⁵ D. S.: MT v novih prostorih. V: Večer, 16. 5. 1957, št. 113, str. 2; Slavje »Tehnogradnje«. V: Večer, 18. 7. 1957, št. 166, str. 2.

Mariborskega tedna, temveč v precejšnji meri tudi pomanjkanje skladiščnega prostora za mariborsko gospodarstvo. V času med dvema Mariborskima tednoma bi tako dve dvorani odstopili za skladišča, tretjo, največjo pa bi namenjali za športne, kulturne in druge prireditve.³⁶

V mesecih po koncu 14. Mariborskega tedna so dve dvorani res spremenili v skladišče bombaža in avtomobilov. Z najemnino so krili stroške vzdrževanja objektov in izplačali anuitete najetega bančnega kredita.³⁷

Na prvem Mariborskem tednu na razstaviščnih prostorih ob Dravi je med 26. julijem in 3. avgustom 1957 razstavljalo 110 industrijskih podjetij, 13 veletrgovcev, 12 obrtnih podjetij in 24 vinogradniških kleti. Večina razstavljalcev je prihajala iz Maribora, severovzhodne in drugih predelov Slovenije, nekaj jih je bilo tudi iz drugih jugoslovanskih republik, toda veliko manj kot v letih 1953 in 1954. V manjši razstavnici dvorani so razstavljale tekstilije tekstilne tovarne. Obiskovalci so bili zelo kritični do obsežnega in premalo sistematično urejenega razstavnega prostora, še posebno jih je motil ne preveč dobro urejen razstavni paviljon Mariborske tekstilne tovarne. Tudi drugi tekstilci se niso preveč potrudili, čeprav so se na vseh prejšnjih sejmih izkazali pri pripravi svojih razstavnih prostorov. Odlično so bili urejeni prostori drugih razstavljalcev. Izstopali so razstavnici prostori kozmetične industrije, med njimi Tovarne Zlatorog. Na odprtem razstavnem prostoru je Tovarna avtomobilov iz Maribora predstavljala po stari licenci izdelane tovarnjake Pionir. V središču pozornosti pa je bil novi tovarnjak TAM-4500, izdelan po licenci Deutz. Razstavljeni so bili tudi osebni avtomobili fiat 600 in moskviči sovjetske izdelave. Moskviči so obiskovalce baje spominjali na nemški opel. V drugih dveh večjih dvoranah je Tomos razstavljal svoje že zelo znane in priljubljene motorje, tovarna iz Vogošča pa po nemški licenci tovarne NSU svoje motorje in skuterje. Na velikem razstavnem prostoru je razstavljala pohištvena industrija zelo sodobno sestavljivo pohištvo. Lesnina iz Ljubljane in tovarna Zvezda pa sta predstavljali masivno, po sodbi obiskovalcev Mariborskega tedna za takrat grajena mala stanovanja neprimerno pohištvo. Med najbolj obiskanimi so bili razstavnici prostori s hladilniki in drugimi gospodinjskimi aparati. Obiskovalci so pogrešali še več gospodinjskih aparatov, radijskih sprejemnikov, skromno sta bili zastopani čevljarska industrija in usnjena galan-

³⁶ Rado Pušenjak: 25. obletnica Mariborskega tedna. V: Večer, 26. 7. 1957, št. 172, str. 1.

³⁷ S. L.: Julija: Mariborski teden. V: Večer, 18. 6. 1958, št. 140, str. 3.

terija. V okviru 14. Mariborskega tedna so pripravili tudi vinsko razstavo 74 vzorcev prvovrstnih štajerskih vin.³⁸

Malokdo je bil prepričan, da bodo gradbena dela na razstavnih dvoranh in ureditev okolja uspešno končana do načrtovanega začetka 14. Mariborskega tedna 26. julija 1957. S kančkom ponosa se je dogodkov pred letom dni spominjal predsednik upravnega odbora Rado Pušenjak. Dvorane so bile nared za razstavljanje, okolje urejeno do te mere, da se je Mariborski teden lahko začel. Le vhod na razstavišče iz Ulice kneza Koclja je obiskovalcem sejemske prireditve dajal slutiti, da so še pred dnevi na sejmišču opravljali najrazličnejša gradbena dela in urejali okolje.

V naslednjem letu, do 15. Mariborskega tedna, je upravni odbor načrtoval postavitev upravne stavbe ter dvorane za zabavne in kulturne prireditve. Vendar dvorane niso začeli graditi, ker jim je zmanjkalo denarja. Aprila 1958 so se lotili urejanja okolja na sejmišču. Z buldožerji so razgrnili dodatnih 10.000 kubičnih metrov zemlje in dokončno uredili dravsko nabrežje. Na razstavišču so uredili kanalizacijo, položili električne in telefonske vode, v dvoranh začasno električno in telefonsko napeljavo zamenjali s trajno. Na razstaviščnem prostoru so uredili poti in ploščadi asfaltirali. Zasadili so drevesa. Urejeno podobo je sejmišče Mariborskega tedna dobilo do začetka 15. Mariborskega tedna.³⁹

Na vprašanje časnika *Večera*, ali Mariborski teden zdaj izpolnjuje pogoje, ki jih je za jugoslovanske sejemske prireditve predpisala zvezna uredba, sta s prepričljivim optimizmom odgovorila predsednik upravnega odbora Rado Pušenjak in direktor Mariborskega tedna Oton Brezovšek. Pušenjak je menil, da obstoj Mariborskega tedna kot ene najstarejših sejmskih prireditev v državi, ki vsako leto privabi več kot 100.000 obiskovalcev, nikakor ni vprašljiv. Direktor Brezovšek pa je dodal, da Mariborski teden s 3000 kvadratnimi metri pokritih in 5000 kvadratnih metrov odprtih razstavnih površin izpolnjuje določbe zvezne uredbe, ki za prirejanje mednarodnih sejmskih prireditev zahteva vsaj 8000 kvadratnih metrov razstavnega prostora. Mariborski teden torej ima po zvezni uredbi vse pogoje za prirejanje mednarodnih razstav, je še enkrat v pogovoru za *Večer* ponovil Oton Brezovšek, medtem ko je Rado Pušenjak razkril prevladujoče stališče med člani upravnega odbora, namreč neambiciozno zavedanje, da Mariborski teden kljub novim razstavnim prostorom ne bo mogel

³⁸ S. L.: Zmaga! V bitki s časom. V: *Večer*, 27. 7. 1957, št. 173, str. 1, 9.

³⁹ S. L.: Julija: Mariborski teden. V: *Večer*, 18. 6. 1958, št. 140, str. 3.

postati velesejem v jugoslovanskem merilu, čeprav njegove gospodarske razstave razstavljavcem prinašajo tudi komercialni uspeh v višini milijarde dinarjev in več.⁴⁰

Dober mesec pred začetkom 15. Mariborskega tedna je uprava javnost seznanila, da bodo vsi razstavni prostori na sejmišču zagotovo oddani. Največ napovedanih razstavljavcev je bilo iz Maribora in mariborskega okraja, nekaj še iz drugih delov Slovenije, medtem ko zanimanja za razstavljanje na Mariborskem tednu iz drugih jugoslovanskih republik naj ne bi bilo.⁴¹

Na 15. Mariborskem tednu je razstavljalo nekaj čez 90 razstavljavcev, četrtno manj kot leto prej. Med razstavljavci so v tem letu prevladovali predstavniki kovinske industrije. Zelo obširen in tudi zelo obiskan je bil sejmski prostor z razstavljenimi kmetijskimi stroji. Nič manj zanimanja ni bilo za razstavni paviljon Iskre iz Kranja ter za razstavo avtomobilov in motorjev. Obiskovalci so se dolgo zadrževali tudi v razstavnem paviljonu s pohištvom. Petnajsti Mariborski teden s površino 17.500 kvadratnih metrov je bil do takrat največja sejmska prireditev v Mariboru. Na razstavne površine je odpadlo 9000 kvadratnih metrov, skoraj toliko prostora so zasedali gostinci in zabaviščni park. To leto je bilo obiskovalcev približno toliko kot prejšnja leta. Zaslужek razstavljavcev je bil manjši kot v preteklih letih, ocenjen je bil le na 900 milijonov dinarjev. Prva dva Mariborska tedna na novi stalni lokaciji na obrežju Drave v letih 1957 in 1958 je obiskalo okrog 110.000 ljudi. Izreden uspeh so leta 1957 z lepim zasluřkom dosegli tekstilna industrija in konfekcionarji. A že leto pozneje, na 15. Mariborskem tednu, sta obe industrijski panogi prodali le malo svojih izdelkov. Največ pogodb so sklenili proizvajalci kmetijskih strojev, prodajalci avtomobilov in pohištvena industrija.⁴²

Ocene o uspešnosti Mariborskega tedna leta 1958 so bile deljene. Mariborčani in drugi obiskovalci sejma so bili tudi zaradi veseličnega in zabavnega dela z Mariborskim tednom zadovoljni. Bolj poučeni obiskovalci sejmskega dogajanja pa so menili, da je 15. Mariborski teden pripravil za obiskovalce razstavnega dela sicer marsikatero novost, da pa posebnih presenečenj ni bilo. Zato v Mariboru po koncu sejma ni manjkalo precej ostrih kritik. Ob očitnih, dlje časa trajajočih polemikah so na straneh časnika Večer zapisali, da bo najbolj zgovorno oceno pokazal že naslednji, 16. Maribor-

⁴⁰ Prav tam; Rado Pušenjak: XV. Mariborski teden. V: Večer, 19. 7. 1958, št. 166, str. 4.

⁴¹ S. L.: Julija: Mariborski teden. V: Večer, 18. 6. 1958, št. 140, str. 3.

⁴² Ps.: Na svidenje drugo leto. V: Večer, 4. 8. 1958, št. 178, str. 4.

ski teden. Takrat se bo namreč razkrilo, kakšno je bilo zadovoljstvo v upravi Mariborskega tedna in med razstavljalci s pravkar končanim sejmom.⁴³

Stari koncept razstavljanja, ki ga je uveljavljala uprava Mariborskega tedna, navajeni pa so ga bili tudi razstavljalci, so jeseni 1958 spremenili predstavniki Okrajnega ljudskega odbora in okrajnih političnih organizacij. Mariborskemu tednu so takrat na novo določili vlogo, pomen in vsebino. Reformatorji so zagovarjali spremembo sejemskega koncepta, češ da organizatorji že do takrat niso poudarjali le strogo sejemskega vidika, temveč sta bili močno zastopani tudi poučna in zabavna plat prireditve. Prav zato je Mariborski teden vsako leto obiskalo več kot 100.000 obiskovalcev. Menili so, da ni vseeno, kako je prireditev pripravljena in kakšna je sejemska vsebina. S temi utemeljitvami je spremenjeni koncept Mariborskega tedna v Večeru pojasnjeval novi predsednik upravnega odbora Tine Lah. S preselitvijo na stalno lokacijo in z dokončno ureditvijo vseh treh razstavnih paviljonov, je zapisal na straneh časnika, so bili po njegovem ustvarjeni pogoji, da se Mariborski teden kot sejemska prireditev postavi »na višji nivo«.⁴⁴

Nova uprava je spremenjeni koncept 16. Mariborskega tedna leta 1959 opredelila z izbranim naslovom »Človek, družina, komuna«. Razstavne paviljone so pripravili tako, da bi lahko obiskovalci v praktični postavitvi videli najboljšo ureditev stanovanj, skupnih javnih prostorov ter tudi koristnost javnih servisov in služb pri hišnih svetih. Razstavljalci so zato morali svoje izdelke razstavljati v njihovi osnovni funkciji, kot del stanovanja, kuhinje, kopalnice, pralnice, otroškega kotička. »Kombinacija razstave s principi sejma je po našem mnenju zelo posrečena, predvsem pa za potrošnika poučna in zaradi tega tudi komercialno efektivna,« je o novem konceptu v Večeru razmišljal Tine Lah. Verjel je, da bo 16. Mariborski teden »svojevrsten, praktičen primer najmodernejše reklame«, po svetu znane kot »public relation«.⁴⁵

Po njegovem trdnem prepričanju je 16. Mariborski teden predstavljal prelomnico v načinu prirejanja sejmov. Še bolj naj bi se povečala obisk sejma in zanimanje razstavljalcev za tak način reklame in propagande. Na 16. Mariborskem tednu med 31. julijem in 9. avgustom 1959 je po podatkih časnika Večer sodelovalo približno 100 razstavljalcev. Sejmsko prireditev so predstavili kot posrečeno prepletanje dveh načel, razstave in

⁴³ Prav tam.

⁴⁴ Tine Lah: Razstava »Človek, družina, komuna«. V: Večer, 8. 6. 1959, št. 130, str. 3.

⁴⁵ Prav tam.

sejma. V razstavnih paviljonih so zagotovili sejemski princip tako, da so v predstavitev izbranih življenjskih okolij vključevali najnovejše izdelke razstavljalcev. Pohištvena, tekstilna ter kovinska industrija in industrija električnih aparatov so svoje izdelke razstavljali v vzorčni kuhinji, spalnici, pralnici, kopalnici. Enak princip so uveljavili v razstavnem paviljonu na razstavi »Sodobno oblačenje«, kjer so svoje izdelke na nov način razstavile tekstilna, konfekcijska in čevljarska industrija. Vsakodnevni modni reviji, popoldanska in večerna, pa sta obiskovalcem, ki jih je bilo zmeraj med 800 in 1000, prikazali uporabnost izdelkov. Na enak način je bila urejena tudi razstava »Gozd in človek«. V prikazu življenjske odvisnosti človeka in gozda so sodelovale lesna, kemična in kovinska industrija z »ambientno« razstavljenimi izdelki.⁴⁶

Zunaj razstavnih paviljonov so še na klasičen sejemski način razstavljali proizvajalci investicijske opreme. Zraven sejemskega prikaza, kako se lahko na sodoben način opremi stanovanje, so obiskovalcem predstavili samopostrežno trgovino in samopostrežno restavracijo. V času Mariborskega tedna so ljudje v samopostrežni trgovini lahko nakupovali, v restavraciji pa izbirali med pripravljenimi jedmi. Obiskovalci so bili nad novimi razstavnimi prijemi prijetno presenečeni, nekateri zelo navdušeni. V anketi, narejeni z nekaj obiskovalci na začetku Mariborskega tedna, so ti svoje vtise strnili v sodbe, da so »vzhičeni« nad prikazom sodobno urejenih stanovanj, sodobne kuhinje, dnevne sobe ter kopalnice in nad samopostrežno trgovino.⁴⁷

Svoj pogled na nov koncept razstavljanja sta ob obisku 16. Mariborskega tedna izpovedala podpredsednica Zvezne ljudske skupščine Lidija Šentjunc, ki je sejem obiskala skupaj s soprogom, in Tone Bole, član izvršnega sveta LRS. Lidiji Šentjunc se je zdel nov način razstavljanja zelo posrečen, obenem pa je presodila, da je razstava le preveč splošno propagandnega značaja. Tone Bole je menil, da si je Mariborski teden pridobil določen koncept, potem ko se je odločil, da v okviru ene sejemске prireditve pripravi vrsto aktualnih razstav. Izrazil je prepričanje, da se bo Mariborski teden tudi v prihodnje loteval take vrste razstav, ki jih narekuje vsakdanje življenje.⁴⁸

Na tiskovni konferenci po končanem 16. Mariborskem tednu sta predsednik upravnega odbora Tine Lah in direktor Mariborskega tedna

⁴⁶ Dm.: Praktično in sodobno. V: Večer, 1. 8. 1959, št. 175, str. 4.

⁴⁷ Lepo, sodobno in praktično. V: Večer, 1. 8. 1959, št. 175, str. 4.

⁴⁸ I. Z.: Sergej Kraigher in Lidija Šentjunc obiskala Mariborski teden. V: Večer, 5. 8. 1959, št. 178, str. 1.

Roman Jurinc povedala novinarjem Večera, Dela in Borbe, da je pravkar končano prireditev obiskalo 148.720 obiskovalcev ali 24.000 več kot leto prej. Tiskovna konferenca je pokazala, da so v upravi Mariborskega tedna ponosni na rekorden obisk. Prepričani so bili, da je tolikšno zanimanje med ljudmi vendarle posledica novega načina razstavljanja proizvodov. V nadaljevanju tiskovne konference so novinarji Dela, Večera in Borbe prirediteljem Mariborskega tedna poočitali, da je bila tokrat premalo poudarjena komercialna plat. Po njihovem se tudi zato industrijski razstavljalci niso niti potrudili, da bi svoje izdelke na sejmišču »opremili z vsemi podatki, ki bi služili za boljšo in ekspeditivnejšo prodajo«. V odgovoru sta oba pojasnila, da vrednost sklenjenih poslov še ni znana, ker jim podjetja niso »predložila svojih obračunov«. Povedala sta, da je med drugim TAM prodal 52 tovornjakov. Z novinarji sta se strinjala, da so premalo poskrbeli za komercialni uspeh razstavljalcev, kar bodo vsekakor popravili pri organizaciji prihodnjega Mariborskega tedna. Tudi tako, da bodo na vsakem razstavnem mestu postavili »komercialne kabine«, v katerih bodo zastopniki podjetij kar na razstavišču sklepali pogodbe o prodaji izdelkov.⁴⁹

Na javno izražene pomisleke o primernosti »ambientne« oblike razstavljanja na 16. Mariborskem tednu leta 1959, ki naj bi bila tudi glavni krivec za zmanjšan komercialni izkupiček na sejmu, je uprava svoj zagovor objavila v uvodniku sejemskega kataloga za 17. Mariborski teden. Predsednik upravnega odbora Mariborskega tedna Tine Lah je v njem najprej zapisal, da so vsi dotedanji povojni Mariborski tedni imeli iz leta v leto izrazitejši sejmski značaj, razen morda prvega leta 1952. Sejmski značaj je Mariborskemu tednu v nekaj zadnjih letih odvzelo »sproščujoče delovanje ekonomskih zakonov na jugoslovanskem tržišču«. Sejmska dejavnost se je v Jugoslaviji skoncentrirala na pomembnejših velesejmih, zato so nekatere gospodarske panoge in podjetja svoje komercialne sejemske ambicije raje uresničevale na njih in »na Mariborskem tednu ne nastopajo iz sejmske nuje, ampak zaradi solidarnosti z željo Mariborčanov, da bi vendarle prirejali vsakoletne „gospodarske revije“«. ⁵⁰

S spremenjenim konceptom razstavljanja so se samo ustrezno odzvali, da bi ohranili razstavn prireditvi sejmski komercialni pomen. Po Lahovem mnenju je bilo gospodarstvo na mariborskem območju pred

⁴⁹ Dm.: Prihodnje leto še popolnejša razstava. V: Večer, 11. 8. 1959, št. 183, str. 4; XVI: Mariborski teden zaključen. V: Večer, 11. 8. 1959, št. 183, str. 4; Mariborski teden prihodnje leto. V: Večer, 12. 8. 1959, št. 184, str. 4.

⁵⁰ Tine Lah: Mariborski teden – pregled gospodarstva Mariborskega okraja. V: Katalog XVII. Mariborskega tedna od 30. julija do 8. avgusta 1960. Maribor 1960, str. 3–4.

problemom »rekonstrukcije in modernizacije podjetij« ter »izgradnjo novih proizvodnih zmogljivosti«. Sejemska prireditelj jim je želela pokazati, katere so tiste potrebe na trgu, ki bi jih lahko zapolnili s svojo proizvodnjo. Zato je bil »Mariborski teden pregled gospodarstva tega področja, ... gospodarska razstava s sejmskim značajem, ki skuša nakazati možnost reševanja problemov, ki neposredno zadevajo človeka, družino in komuno«. ⁵¹

Kljub ponovljenemu naslovu »Človek, družina in komuna« iz preteklega leta za 17. Mariborski teden leta 1960 so se organizatorji vrnili h klasičnemu sejmskemu razstavljanju. Razstavo so pripravili po principu salonov. V razstavni dvorani A so bili razstavljeni pohištvo, tapetniški izdelki, usnje in čevlji, zraven pa še kozmetični izdelki in izdelki živilske industrije. Na razstavnih površinah dvorane A2 so razstavljali proizvajalci pralnih strojev, hladilnikov in električnih štedilnikov. Na istem prostoru so si obiskovalci lahko ogledali še poljedelsko in drugo orodje. V razstavni dvorani B so bili razstavljeni izdelki tekstilne ter konfekcijske industrije, perilo in pletenine. V dvorani C so zraven velike razstave izdelkov jugoslovanskih konfekcijskih tovarn pripravljali tudi vsakodnevne modne revije, ob večerih pa zabavni program. Na prostem delu razstavišča so razstavljali proizvajalci avtomobilov, motorjev in kmetijske mehanizacije.

Uprava Mariborskega tedna je takratni sejmski prireditvi želela ponovno vrniti »močan sejmski poudarek«. K temu naj ne bi pripomoglo le sklepanje komercialnih pogodb na veliko, temveč tudi to, da so razstavljalci obiskovalcem »večino proizvodov neposredno prodajali«. ⁵² Sedemnajsti Mariborski teden je obiskalo več kot 110.000 obiskovalcev, samo v soboto in nedeljo, zadnja dva dneva sejma, 40.000 ljudi. Prav tako dober obisk je bil takoj na njegovem začetku, ko si ga je v dveh dneh ogledalo več kot 30.000 obiskovalcev. Obiskovalci so se največkrat ustavljali, kot je poročal Večer, ob razstavnih paviljonih z izdelki za široko potrošnjo, ki so jih tudi množično kupovali. ⁵³

Proti koncu 17. Mariborskega tedna je sejmišče obiskal predsednik Izvršnega sveta LRS Boris Kraigher. Med ogledom vseh treh razstavnih prostorov se je še posebej ustavil v paviljonu B, pri tekstilnih razstavljalcih in razstavljalcih izdelkov za široko potrošnjo. Pohvalil je sejmsko prireditelj kot zelo koristno za razvoj gospodarstva in dodal, da je tokratna razsta-

⁵¹ Prav tam.

⁵² Prav tam.

⁵³ V dveh dneh že 30.000 obiskovalcev. V: Večer, 1. 8. 1960, št. 177, str. 4.

va »predvsem pokazala precejšen napredek v proizvodnji za široko potrošnjo in standard«. Prirediteljem je tudi v prihodnje zaželel veliko uspeha.⁵⁴

Mariborski teden si je ogledal tudi državni podsekretar za finance FLRJ Zoran Polič. Med sprehodom skozi razstavne prostore se je tudi on najdlje zadržal pri izdelkih za široko potrošnjo, ki jih je razstavljala jugoslovanska kovinska industrija. Prve dni je na ogled sejma pripotoval dr. Marijan Brecelj, državni tajnik za blagovni promet FLRJ. Po ogledu razstavišč je v izjavi pohvalil sejmsko prireditvev, za katero je presodil, da »je bolj sistematično urejena kot prejšnja leta«. Zelo mu je ugajal razstavni prostor z izdelki kovinske industrije, ugodno je ocenil tudi razstavo tekstilne industrije. Dr. Marijan Brecelj je bil še posebno navdušen nad uspehom modne revije, ker so se je udeleževala skoraj vsa jugoslovanska konfekcijska podjetja. Ob koncu je prirediteljem Mariborskega tedna svetoval, naj začnejo prirejati specializirane sejme, in konkretno predlagal specializirani sejem tekstila in konfekcije, otroške konfekcije, specializirani sejem sadja in grozdja.⁵⁵

Vodstvo Mariborskega tedna se je o nadaljnji usodi sejmske prireditve odločilo ob pripravi 18. Mariborskega tedna leta 1961. Upravni odbor, ki ga je vodil predsednik Janez Varl, in direktor Oton Brezovšek sta se dogovorila, da ob dvajsetletnici »ljudske revolucije« še zadnjič na stari način pripravijo Mariborski teden. Zadnja prireditvev je imela le še revijalni pomen. Razstavljavci so na njej predstavili proizvode, s katerimi so na tujih in domačem trgu dosegali najboljše poslovne rezultate.

S tem ko bi poslednji Mariborski teden na najprimernejši način prikazal obiskovalcem »dosežke v gospodarskem in družbenem življenju v letih po osvoboditvi«, se bi po načrtu vodstva poslovil in prekinil z dotedanjo obliko sejmskega razstavljanja. Zavod Mariborski teden naj bi dotedanji sejmski prireditvi vrnil »festivalski karakter« in jo še naprej organiziral kot osrednjo potrošniško zabavno prireditvev v mestu. Z organizacijo specializiranih sejmov na razstaviščih ob Dravi pa bi v Mariboru ohranjal klasično sejmsko dejavnost. Prve korake na novi sejmski poti, kot se je v biltenu za 18. Mariborski teden pohvalil Janez Varl, je vodstvo že postorilo z organizacijo dveh takih sejmov. Med najodmevnejšimi je bil vsejugoslovanski sejem »Konfekcija 1961 in modna revija« med 17. in 25. junijem 1961, dober mesec pred začetkom poslednjega Mariborskega tedna.⁵⁶

⁵⁴ Dm.: Boris Kraigher obiskal MT. V: Večer, 6. 8. 1960, št. 182, str. 4.

⁵⁵ Dm.: Dr. Marijan Brecelj na MT. V: Večer, 3. 8. 1960, št. 179, str. 1.

⁵⁶ Dm.: Gospodarstvo 1961 na MT. V: Večer, 19. 7. 1961, št. 166, str. 3; V: Mariborski teden od 29. julija do 8. avgusta 1961, 1961, str. 5–6.